

OSOBNOSTNÉ FAKTORY BIG 5 AKO DETERMINANTY PERCEPCIE INTERAKČNÉHO ŠTÝLU UČITEĽOV

MIROSLAVA KÖVEROVÁ

Príspevok bol venovaný téme interakčného štýlu učiteľov (prevládajúceho spôsobu ich vzťahovania sa k žiakom), konkrétne percepcii vlastného interakčného štýlu vyučujúcich a jej osobnostným determinantám v zmysle faktorov Big 5. Jeho cieľom bolo výskumne overiť vzťahy medzi osobnostnými faktormi Big 5 a percepciou interakčného štýlu učiteľov a následne preskúmať schopnosť osobnostných faktorov Big 5 predikovať percepcie interakčného štýlu u vyučujúcich. Pri zbere údajov boli použité Dotazník interakčného štýlu učiteľa a inventár NEO-FFI. Výskumná vzorka pozostávala zo 47 stredoškolských učiteľov (28 žien, 19 mužov) vo veku 30–62 rokov. Výsledky poukázali na existenciu vzťahov medzi osobnostnými faktormi Big 5 a percepciou interakčného štýlu učiteľov, rovnako ako aj na schopnosť osobnostných faktorov Big 5 predikovať percepcie interakčného štýlu učiteľov.

Kľúčové slová: interakčný štýl učiteľa, percepcie učiteľov, Big 5, vyučovací proces, Slovensko

Úvod

Štúdium interakčného štýlu učiteľa predstavuje jedno z možných výskumných zameraní v kontexte vyučovacieho procesu. Poznatky tradičných prístupov z tejto oblasti, ktoré sa venovali problematike výsledkov výučby, učiteľom používaným vyučovacím stratégiám, či neskôr učiteľovým pedagogickým názorom, presvedčeniam, mysleniu alebo rozhodovaniu (Gavora, Mareš, den Brok, 2003) obohacuje tento interpersonálny prúd práve svojím špecifickým zameraním na štúdium učiteľovho správania sa k žiakom na vyučovacej hodine a na spôsob vnímania tejto interakcie predovšetkým z pohľadu žiakov a učiteľa. Charakter medziľudských vzťahov, nevynímajúc tie medzi učiteľom a žiakmi, sa navyše formuje aj v dôsledku osobnosti zúčastnených. Priblíženiu roly osobnostných faktorov učiteľov vo vzťahu k ich percepcii vlastného interakčného štýlu sme sa venovali v tejto práci.

Teoretické východiská

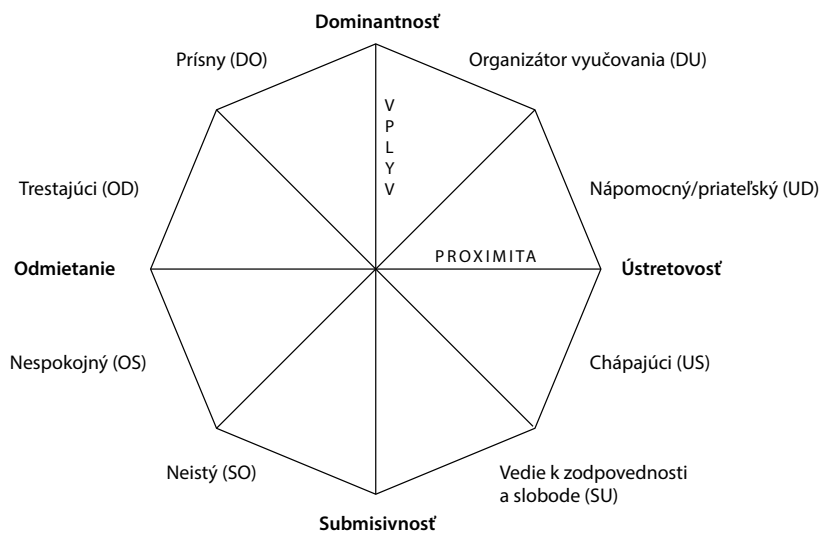
Interakčný štýl je definovaný ako relatívne stabilná charakteristika učiteľa vyjadrujúca jeho sklon k určitému spôsobu interakcie so žiakmi v rozličných interakčných epizódach

(Gavora, Mareš, den Brok, 2003). Interakčné epizódy predstavujú relatívne samostatné úseky interakcie medzi učiteľom a žiakmi, ktorých nastáva v priebehu vyučovacej hodiny viacero. Spôsob, akým učiteľ v týchto interakčných úsekoch reaguje, je preňho špecifický a oboma stranami – žiakmi aj učiteľom samotným – pozorovateľný.

Percepcia interakčného štýlu predstavuje subjektívne nazeranie na spôsob učiteľovej interakcie z pohľadu pozorovateľa – žiaka alebo učiteľa. Koriguje sa postupne v súvislosti s tým, ako sa vyvíja interakcia medzi učiteľom a žiakmi. Interakcia predstavuje vzájomné obojstranné pôsobenie učiteľa na žiakov a žiakov na učiteľa (Gavora, Mareš, den Brok, 2003), preto jej charakter ovplyvňujú obe zúčastnené strany. Výsledná podoba interakcie sa napokon ustáli do podoby stabilných vzťahových vzorcov, ktoré sú pre daného učiteľa a konkrétnu triedu špecifické (Wubbels, Brekelmans, 2005). V závislosti od charakteru utvoreného vzťahu medzi učiteľom a žiakmi sa sformujú aj ich percepcie učiteľovho interakčného štýlu. Tie sa obvykle u učiteľa a jeho žiakov čiastočne líšia, pretože väčšina učiteľov má v porovnaní so žiakmi tendenciu vnímať vlastné správanie priaznivejšie (Brekelmans et al., 2011; van Petegem et al., 2007).

Zameriavaním sa na vnímaný charakter vzťahu medzi učiteľom a žiakmi na hodine je skúmanie percepcií interakčného štýlu reprezentantom interpersonálnej perspektívy v rámci vyučovacieho procesu (den Brok, Brekelmans, Wubbels, 2004). Väčšina výskumov v tejto oblasti pracuje s Modelom interpersonálneho správania učiteľa, ktorého autorami sú T. Wubbels, H. Créton a H. Hooymayers (den Brok, Brekelmans, Wubbels, 2004).

Model interpersonálneho správania učiteľa (obr. 1) vychádza z Learyho modelu interpersonálnych vzťahov, ktorý aplikuje do vyučovacieho prostredia (den Brok, Brekelmans, Wubbels, 2004). Interakcia učiteľa so žiakmi je preto v Modeli interpersonálneho správania učiteľa takisto vymedzená dvoma ortogonálnymi dimenziami (vplyv – proximita) a pomocou nich kruhovo štruktúrovaná do ôsmich sektorov správania, ktorých predpokladané vzťahy sú kladné medzi susediacimi, a záporné medzi protíahlými sektormi (den Brok, Brekelmans, Wubbels, 2004; Gavora, Mareš, den Brok, 2003).

Obrázek 1 Model interpersonálneho správania učiteľa (den Brok et al., 2002)

Dimenzia vplyvu je podľa modelu vymedzená bipolárnymi charakteristikami dominantnosť – submisívnosť a vyjadruje mieru, v ktorej učiteľ riadi interakciu so žiakmi na vyučovaní a tým demonštruje svoju moc alebo sa jej naopak vzdáva. Dimenziu proximity tvoria bipolárne vlastnosti ústretovosť – odmietanie určujúce mieru vzťahovej blízkosti učiteľa v interakcii so žiakmi, ktorou dáva najavo tolerantnosť, pochopenie alebo naopak vlastnú neprístupnosť a uzavretosť (Gavora, Mareš, den Brok, 2003).

Vplyv a proximita umožňujú rozdeliť kruhový priestor modelu na štyri kvadranty podľa zastúpenia pólov dominantnosti/submisívnosti a ústretovosti/odmietania v nich. V každom kvadrante sa preto nachádzajú dva sektory správania, pričom v každom sektore z dvojice prevláda vždy jedna z jeho určujúcich charakteristík. Napríklad, prvý kvadrant vymedzujú póly dominantnosť (D) – ústretovosť (U) a patria k nemu sektory organizátor vyučovania a nápomocný/priateľský. V sektore organizátor vyučovania prevláda dominantnosť nad ústretovosťou (DU), v sektore nápomocný/priateľský naopak ústretovosť nad dominantnosťou (UD). Preto je aj v modeli sektor organizátor vyučovania umiestnený bližšie k pólu dominantnosti a sektor nápomocný/priateľský bližšie k pólu ústretovosti (pozri obr. 1). Obdobne sú prostredníctvom pólov oboch dimenzií definované a podľa toho v modeli umiestnené aj ostatné sektory interakčného štýlu. Názvy jednotlivých sektorov a ich charakteristika sú uvedené v tab. 1.

Skúmanie percepíi interakčného štýlu učiteľa má svoj význam predovšetkým z pohľadu žiakov, u ktorých práve spôsob vnímania učiteľovho správania funguje jednak ako mediátor vplyvu učebného prostredia na ich kognitívne a afektívne výsledky (van Tartwijk

Tabuľka 1 Charakteristika sektorov interakčného štýlu učiteľa (Wubbels, Brekelmans, 2005)

Sektor správania	Charakteristika
1. Organizátor vyučovania	organizuje, vedie, prikazuje, vysvetľuje, všíma si dianie v triede, zadáva úlohy, štruktúruje situáciu v triede, vie zaujať a udržať pozornosť žiakov
2. Nápomocný/priateľský	asistuje žiakom, zaujíma sa o žiakov, pripája sa k nim, správa sa priateľsky a ohľaduplne, vie byť zábavný, podporuje sebadôveru a dôveru žiakov
3. Chápajúci	počúva žiakov so záujmom, je empatický, dáva najavo svoju dôveru a porozumenie žiakom, akceptuje ospravedlnenia, hľadá spôsoby pre urovanie sporov a dosiahnutie dohody, je trpezlivý a otvorený
4. Vedie k zodpovednosti a slobode	dáva žiakom príležitosť pre nezávislú prácu, čaká, kým sa trieda utíši, schvaľuje, poskytuje žiakom slobodu a zodpovednosť
5. Neistý	je nevýrazný, nenápadný, ospravedľňuje sa, čaká a odhaduje situáciu, pripúšťa si chyby
6. Nespokojný	čaká na ticho v triede, zvykne mlčať, prejavuje svoju nespokojnosť, vyzerá nešťastne, spochybňuje, kritizuje
7. Trestajúci	rozčuľuje sa, prísne kritizuje žiakov, prejavuje podráždenie a hnev, zakazuje, opravuje, trestá
8. Prísny	drží žiakov nakrátko, trieda pri ňom stíchne, ticho v triede pretrváva, kontroluje, je prísny, má prirodzenú autoritu a žiaci dodržiavajú pravidlá, ktoré stanovuje

et al., 1998) a zároveň ovplyvňuje aj ich subjektívnu pohodu na vyučovaní. Podľa výskumov majú žiaci lepší prospech z predmetu, ak správanie vyučujúceho vnímajú ako dominantnejšie a ich motivácia k učeniu sa zvyšuje priamo úmerne s percepciou učiteľa na dimenziách vplyvu aj proximity (den Brok, Brekelmans, Wubbels, 2004; den Brok et al., 2005; Fisher, Waldrip, den Brok, 2005). Na vyučovacej hodine sa žiaci cítia lepšie, ak správanie učiteľa vnímajú ako dominantné a zároveň ústretové, zatiaľ čo nižšiu mieru subjektívnej pohody na vyučovaní udávajú vtedy, ak vyučujúceho vnímajú ako dominantného a odmietavého súčasne (van Petegem et al., 2008, 2007). S ohľadom na ciele vyučovania je preto vhodné, aby učitelia v interakcii so žiakmi využívali vo vyššej miere tie spôsoby správania, ktoré sa nachádzajú v póloch dominantnosti a ústretovosti a v menšej miere tie formy, ktorými prejavujú submisívnosť a odmietanie. Avšak vzhľadom na rôznorodosť situácií, ktoré v priebehu vyučovania medzi učiteľom a žiakmi nastávajú, je žiaduce, aby bol učiteľ schopný správať sa flexibilne a podľa požiadaviek situácie vedel reagovať primeraným spôsobom každým z ôsmich interakčných štýlov. V tejto súvislosti Levy et al. (1997) uvádzajú, že väčšina učiteľov dokáže prejavíť akceptovateľnú formu správania vo všetkých sektoroch.

V rámci problematiky percepcie interakčného štýlu učiteľa sa výskumy z väčšej časti zameriavali na žiacke percepcie a menej na učiteľovo vnímanie vlastného správania sa. Skúmali a preukázali sa rozdiely vo vnímaní učiteľovho správania podľa rodu žiakov/učiteľov (Negovan, Raciú, Vlad, 2010; van Petegem et al., 2005), veku žiakov (Levy et al., 1997), prospechu žiakov (Lapointe, Legault, Batiste, 2005), dĺžky praxe učiteľa (Brekelmans, Wubbels, van Tartwijk, 2005), typu učiteľom vyučovaného predmetu (den Brok, Brekelmans, Wubbels, 2004) a najmä etnicity žiakov/učiteľov (den Brok et al., 2010, 2009, 2003, 2002; den Brok, Levy, 2005; Evans, Fisher, 2000; Levy et al., 1997), boli porovnávané aj žiacke a učiteľské percepcie interakčného štýlu učiteľa (Brekelmans et al., 2011; van Petegem et al., 2007). Faktorom osobnosti bola v kontexte učiteľovej percepcie vlastného interakčného štýlu venovaná len minimálna pozornosť. Avšak ako naznačujú výskumy, ani rola osobnostných premenných by nemala byť v interakcii učiteľa so žiakmi zanedbateľná.

McCroskey, Heisel a Richmond (2001) zistili vzťah medzi Eysenckovými osobnostnými črtami a vybranými vzťahovými charakteristikami ľudí. Extraverti sa napríklad vnímali ako asertívnejší, komunikatívnejší, bezprostrednejší, tolerantnejší voči nesúhlasu a menej plachí. Neurotici vnímali vlastné správanie sa vo vzťahu k iným ako viac plaché a menej asertívne, v komunikácii zdržanlivejšie a menej bezprostredné. Psychotici boli menej komunikatívni, hádavejší a verbálne agresívnejší (McCroskey, Heisel, Richmond, 2001).

Heisel, la France a Beatty (2003) výskumne podporili aj vzťah medzi osobnostnými črtami extravenzie, neurotizmu a psychotizmu a hodnotením správania sa ľudí vo vzťahoch. Miera extravenzie kladne a miera neurotizmu záporne ovplyvňovali odhady miery vyhľadávania vzájomnosti vo vzťahoch u iných ľudí. Hodnotenia verbálnej agresie druhých boli kladne ovplyvňované mierou psychotizmu a záporne ovplyvňované mierou extravenzie hodnotiteľa.

Osobnostné dimenzie Big 5 boli takisto spojené so špecifickými vzťahovými tendenciami (Caralis, Haslam, 2004). Prívetivosť súvisela s tendenciou nadväzovať blízke vzťahy založené na vzájomnosti, avšak negatívne korelovala s tendenciou vstupovať do asymetrických vzťahov s danou hierarchiou statusov a moci. Extraverzia bola v pozitívnom

vzťahu s túžbou po vzájomných blízkyh vzťahoch a s tendenciou utvárať rovnostárske vzťahy založené na reciprocite. Otvorenosť súvisela s tendenciou nadväzovať rovnostárske vzťahy a negatívne korelovala s túžbou po autoritárskych asymetrických vzťahoch. Svedomitosť bola v kladnom vzťahu s tendenciou budovať vzájomné blízke vzťahy a negatívne korelovala s tendenciou utvárať autoritárske vzťahy. Neurotizmus bol spojený s tendenciou nadväzovať autoritárske a zisťné vzťahy (založené na očakávaní odmeny za investované vklady), súvisel s nižšou tendenciou vstupovať do rovnostárskych vzťahov a zároveň negatívne koreloval s túžbou po vzájomných vzťahoch aj tendenciou k ich tvorbe (Caralis, Haslam, 2004).

Špecificky v kontexte Modelu interakčného štýlu učiteľa bola zistená súvislosť medzi osobnostnými charakteristikami žiakov a ich percepciou učiteľovho správania sa (Kokkinos, Charalambous, Davazoglou, 2010). Extraverzia žiakov korelovala pozitívne s vnímaním ústretového správania sa učiteľa a negatívne s percepciou jeho nespokojného správania. Neurotizmus a psychotizmus žiakov boli v kladnom vzťahu s vnímaním odmietania v správaní učiteľa a v zápornom vzťahu s ich percepciou učiteľovho ústretového správania. Extraverzia a psychotizmus mali aj schopnosť predikovať žiacke percepcie učiteľovho správania v niektorých sektoroch. Extraverzia žiakov predikovala percepcie interakčného štýlu učiteľa na škálach organizátor vyučovania, vedie k zodpovednosti a slobode a nespokojný a psychotizmus v sektore chápaní (Kokkinos, Charalambous, Davazoglou, 2010).

Vzťah medzi osobnostnými vlastnosťami vyučujúceho (Big 5) a percepciou jeho správania sa študentmi na vyučovaní podporili Kneipp et al. (2010). Tí učitelia, ktorí samých seba hodnotili ako prívetivejších boli študentmi vnímaní pozitívnejšie v zmysle kvality výučby, pričom prívetivosť vyučujúceho dokázala študentské hodnotenia kvality jeho vyučovania aj významne predikovať (Kneipp et al., 2010). Žiaden z výskumov sa však explicitne nevenoval problematike osobnostných determinánt percepcie vlastného interakčného štýlu učiteľov v kontexte Modelu interakčného štýlu učiteľa. Z podobných realizovaných výskumných štúdií sa ale dá predpokladať, že aj učiteľove percepcie vlastného interakčného štýlu môžu súvisieť s jeho osobnosťou a byť ňou ovplyvňované.

Výskumný cieľ

Cieľom výskumu bolo zistiť vzťahy medzi osobnostnými charakteristikami učiteľov (Big 5) a ich percepciou vlastného interakčného štýlu. Zamerali sme sa aj na preskúmanie predikčnej sily osobnostných premenných na strane učiteľov vo vzťahu k ich percepcii vlastného správania sa na vyučovacej hodine.

Výskumné otázky a hypotézy

Výskumné otázky sa v súlade s cieľmi výskumu týkali dvoch hlavných okruhov. Zaujímali sme sa, ako budú u učiteľov korelovať osobnostné faktory Big 5 s percepciou interakčného štýlu a aká bude ich schopnosť predikovať percepcie učiteľovho správania sa v jednotlivých sektoroch.

Predpoklady boli nasledovné:

1. Učiteľia s vyššou mierou neurotizmu budú vo svojom správaní vnímať viac odmietania a menej dominantnosti. Očakávali sme preto pozitívne korelácie medzi neurotizmom a percepciou učiteľovho trestajúceho, nespokojného a neistého správania.
2. Učiteľia s vyššou mierou extravenzie budú vlastný interakčný štýl vnímať ako ústretovejší. Očakávaný bol pozitívny vzťah medzi extravenziou a percepciou interakčného štýlu učiteľa v sektoroch nápomocný/priateľský a chápaní.
3. Učiteľia s nižšou mierou otvorenosti budú vlastné správanie vnímať dominantnejšie. Očakávali sme, že otvorenosť bude negatívne korelovať s percepciou správania učiteľa v sektoroch organizátor vyučovania a prísny.
4. Prívetiví učiteľia budú svoj interakčný štýl vnímať ako ústretový a zároveň menej odmietavý. Očakávané boli pozitívne korelácie medzi prívetivosťou a percepciou učiteľovho nápomocného/priateľského a chápaného správania a zároveň negatívne korelácie medzi prívetivosťou a percepciou učiteľovho trestajúceho a nespokojného správania.
5. Svedomitosť učiteľa bude v kladnom vzťahu s jeho vnímaným správaním na škále organizátor vyučovania, vzhľadom na jej očakávaný súvis najmä s prípravou učiteľa na vyučovaciu hodinu.

Výskumný súbor a použité metódy

Výskumný súbor tvorilo 47 stredoškolských učiteľov vybraných príležitostne na dvoch školách – gymnáziu (18 učiteľov; 38,3 %) a strednej odbornej škole (29 učiteľov; 61,7 %). Zastúpených v ňom bolo 28 žien (59,6 %) a 19 mužov (40,4 %) vo veku 30–62 rokov (priemer = 48,2) a s dĺžkou praxe 7–38 rokov (priemer = 23,11). Účasť učiteľov na výskume bola založená na ich dobrovoľnosti a v priebehu zberu dát a spracovania výsledkov bola zabezpečená ich anonymita.

Percepce interakčného štýlu učiteľa boli zisťované Dotazníkom interakčného štýlu učiteľa (Gavora, Mareš, den Brok, 2003). Pozostáva zo 64 položiek opisujúcich správanie sa učiteľa na vyučovacej hodine, ktoré sýtia príslušných osem sektorov správania (organizátor vyučovania, nápomocný/priateľský, chápaní, vedie k zodpovednosti a slobode, nespokojný, neistý, trestajúci a prísny). Posudzovateľ odpovedá na položky pomocou 5-bodovej Likertovej škály, ktorou hodnotí frekvenciu výskytu daného správania sa u učiteľa (0 = nikdy, 4 = vždy). Výsledkom je hrubé skóre pre každý zo sektorov. Reliabilita (Cronbachova alfa) bola pre väčšinu škál dostačujúca (0,63–0,82), iba pre škálu vedie k zodpovednosti a slobode sa pohybovala na hranici akceptácie (0,52).

Na zistenie osobnostných charakteristík bol použitý inventár NEO-FFI (Ruisel, Halama, 2007). Reliabilita (Cronbachova alfa) pre faktory neurotizmus, extravenzie a svedomitosť sa pohybovala na úrovni 0,77, pre faktor prívetivosť predstavovala hodnotu 0,62 a pre faktor otvorenosť dosiahla pomerne nízku hodnotu 0,47.

Výsledky

Korelácie medzi hrubým skóre dosiahnutým vo ôsmich sektoroch Dotazníka interakčného štýlu učiteľa a faktoroch NEO-FFI boli zisťované pomocou Pearsonovho

korelačného koeficientu. Ich hodnoty sú uvedené v tab. 2. Veľkosti štatisticky významných korelačných koeficientov sa pohybovali na strednej úrovni, v rozpätí 0,303–0,504.

Faktor neurotizmu štatisticky významne pozitívne koreloval so škálami neistého ($r = 0,464$), nespokojného ($r = 0,301$) a trestajúceho ($r = 0,404$) správania. Vyššia miera neurotizmu učiteľov súvisela s percepciou vyššej miery neistoty, nespokojnosti a trestajúcich prejavov v ich prístupe k študentom.

Štatisticky významné pozitívne korelácie boli zistené pre faktor extravenzie so škálami organizátor vyučovania ($r = 0,306$), nápomocný/priateľský ($r = 0,404$), chápaní ($r = 0,416$) a vedie k zodpovednosti a slobode ($r = 0,351$). Učitelia s vyššou mierou extravenzie mali sklon vnímať vlastné správanie sa v týchto sektoroch ako priaznivejšie.

Tabulka 2 Korelácie medzi percepciou interakčného štýlu a osobnostnými charakteristikami učiteľov

Sektory správania	Faktory Big 5				
	Neurotizmus	Extravergia	Otvorenosť	Prívetivosť	Svedomitosť
Organizátor vyučovania	-0,092	0,306*	-0,242	0,165	0,504**
Nápomocný/priateľský	-0,058	0,404**	-0,395**	0,402**	0,344*
Chápaní	0,146	0,416**	-0,255	0,244	0,150
Vedie k zodpovednosti a slobode	0,0001	0,351*	-0,286	0,243	0,251
Neistý	0,464**	-0,226	0,226	-0,373*	-0,380*
Nespokojný	0,301*	-0,260	0,085	-0,332*	-0,290
Trestajúci	0,404**	0,045	0,260	-0,474**	-0,239
Prísny	0,122	0,251	0,081	-0,303*	0,136

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

(hrubšie sú zvýraznené korelácie s faktormi, ktoré najlepšie predikovali percepcie interakčného štýlu v rámci jednotlivých sektorov)

Pre faktor otvorenosti sa ukázala štatisticky významná negatívna korelácia so škálou nápomocný/priateľský ($r = -0,395$). Nižšia miera otvorenosti voči skúsenosti bola u učiteľov spojená s vnímaním vyššej miery pomáhania a priateľskosti vo vlastnom správaní sa k žiakom.

Faktor prívetivosti koreloval štatisticky významne so škálami nápomocný/priateľský ($r = 0,402$), neistý ($r = -0,373$), nespokojný ($r = -0,332$), trestajúci ($r = -0,474$) a prísny ($r = -0,303$). Ako vidieť, jeho vzťah s nápomocným/priateľským správaním bol pozitívny, s ostatnými sektormi negatívny. Vyššia miera prívetivosti učiteľov bol spojená s vyššou vnímanou mierou vlastného nápomocného a priateľského správania sa a naopak s nižšou vnímanou mierou neistého, nespokojného, trestajúceho a prísneho správania sa k žiakom.

Faktor svedomitosť koreloval štatisticky významne pozitívne so škálami organizátor vyučovania ($r = 0,504$) a nápomocný/priateľský ($r = 0,344$), a zároveň významne negatívne so škálou neistého správania ($r = -0,380$). Hodnota korelačného koeficientu faktora svedomitosti so škálou organizátor vyučovania bola spomedzi všetkých štatisticky významných koeficientov najvyššia. Učitelia s vyššou mierou svedomitosti mali tendenciu vnímať svoje správanie priaznivejšie na všetkých týchto troch škálach.

S cieľom zistiť predikčnú silu osobnostných premenných vo vzťahu k percepcii vlastného interakčného štýlu u učiteľov sme uskutočnili sériu ôsmich viacnásobných

lineárnych regresíí (štandardná metóda). V každej z nich sme ako závislú premennú zvolili jeden sektor interakčného štýlu a ako nezávislé premenné 5 osobnostných faktorov Big 5. Výsledky lineárnych regresíí pre jednotlivé škály interakčného štýlu sú uvedené v tab. 3 a 4. Ako je možné vidieť, osobnostné faktory predikovali percepcie v piatich sektoroch interakčného štýlu. Všetky faktory Big 5 figurovali ako prediktory, každý z nich pre iný sektor. Výnimkou bola prívetivosť, ktorá sa preukázala ako prediktor percepcií v dvoch sektoroch interakčného štýlu.

Podľa výsledkov dokázali osobnostné faktory Big 5 spolu vysvetliť 17,4 – 45 % variability vnímaného správania učiteľov v jednotlivých ôsmich sektoroch interakčného štýlu. Ich samostatná predikčná sila bola signifikantná v sektoroch nápomocný/priateľský, organizátor vyučovania, chápaní, neistý a trestajúci. Pre sektory vedie k zodpovednosti a slobode, nespokojný a prísny vlastná predikčná sila žiadneho z osobnostných faktorov nedosahovala štatisticky významnú úroveň.

Tabuľka 3 Výsledky lineárnej regresie pre škály organizátor vyučovania, nápomocný/priateľský, chápaní a vedie k zodpovednosti a slobode

Škála interakčného štýlu	Prediktory	R ²	B	β	t	p	r _{sem}
organizátor vyučovania	N	0,335	0,056	0,141	0,913	0,367	0,122
	E		0,030	0,072	0,479	0,635	0,064
	O		-0,104	-0,197	-1,405	0,168	-0,188
	P		0,080	0,144	1,015	0,317	0,136
	S		0,239	0,506	3,247	0,002	0,435
nápomocný/priateľský	N	0,450	0,073	0,177	1,263	0,215	0,154
	E		0,094	0,217	1,578	0,123	0,192
	O		-0,166	-0,299	-2,345	0,024	-0,286
	P		0,226	0,390	3,019	0,005	0,368
	S		0,142	0,286	2,020	0,051	0,246
chápaní	N	0,299	0,109	0,264	1,668	0,104	0,230
	E		0,138	0,318	2,050	0,047	0,282
	O		-0,095	-0,170	-1,184	0,244	-0,163
	P		0,165	0,286	1,966	0,057	0,271
	S		0,050	0,101	0,629	0,533	0,087
vedie k zodpovednosti a slobode	N	0,246	0,059	0,149	0,908	0,370	0,130
	E		0,092	0,219	1,359	0,182	0,194
	O		-0,114	-0,212	-1,418	0,164	-0,203
	P		0,134	0,240	1,589	0,121	0,227
	S		0,094	0,198	1,195	0,240	0,171

N – neurotizmus; E – extravertizmus; O – otvorenosť; P – prívetivosť; S – svedomitosť; r_{sem} – semiparciálny koeficient korelácie

Najviac variability učiteľských percepcií dokázali osobnostné faktory vysvetliť v sektore nápomocný/priateľský, pre ktorý boli zistené dva prediktory: štatisticky najvýznamnejším bol faktor prívetivosť ($\beta = 0,39$; $p = 0,005$), pričom k vysvetleniu variability predikovaného správania signifikantne prispieval aj faktor otvorenosti ($\beta = -0,299$; $p = 0,024$).

Pre percepcie interakčného štýlu učiteľov v ostatných štyroch sektoroch sa preukázal vždy len jeden štatisticky významný osobnostný prediktor. V sektore organizátor vyučovania to bol faktor svedomitosti ($\beta = 0,506$; $p = 0,002$), pre sektor chápaný faktor extravenzie ($\beta = 0,318$; $p = 0,047$), v sektore neistý faktor neurotizmus ($\beta = 0,321$; $p = 0,039$) a pre sektor trestajúci faktor prívetivosť ($\beta = -0,378$; $p = 0,01$).

Tabuľka 4 Výsledky lineárnej regresie pre škály neistý, nespokojný, trestajúci a prísny

Škála interakčného štýlu	Prediktory	R ²	B	β	t	p	r _{sem}
neistý	N	0,373	0,203	0,321	2,140	0,039	0,279
	E		-0,100	-0,151	-1,026	0,312	-0,134
	O		0,094	0,111	0,814	0,421	0,106
	P		-0,214	-0,242	-1,759	0,087	-0,229
	S		-0,149	-0,197	-1,302	0,201	-0,169
nespokojný	N	0,241	0,119	0,199	1,205	0,236	0,173
	E		-0,145	-0,232	-1,433	0,160	-0,205
	O		-0,026	-0,033	-0,220	0,827	-0,031
	P		-0,219	-0,262	-1,728	0,092	-0,248
	S		-0,090	-0,126	-0,759	0,453	-0,109
trestajúci	N	0,362	0,142	0,188	1,240	0,223	0,163
	E		0,122	0,153	1,034	0,308	0,136
	O		0,213	0,209	1,522	0,137	0,200
	P		-0,401	-0,378	-2,719	0,010	-0,357
	S		-0,175	-0,193	-1,265	0,214	-0,166
prísny	N	0,174	0,019	0,033	0,194	0,847	0,029
	E		0,147	0,246	1,462	0,152	0,218
	O		0,072	0,095	0,606	0,548	0,091
	P		-0,231	-0,291	-1,841	0,074	-0,275
	S		0,058	0,086	0,492	0,625	0,074

Diskusia

Predmetom realizovaného výskumu boli osobnostné determinanty percepcie interakčného štýlu u učiteľov. Konkrétne sme sa zamerali na osobnostné faktory Big 5 a zaujímal

nás ich vzťah k percepcii vlastného interakčného štýlu u učiteľov a následne ich schopnosť predikovať vnímanie vlastného interakčného štýlu u učiteľov na vyučovacej hodine.

Boli zistené štatisticky významné vzťahy medzi jednotlivými osobnostnými faktormi Big 5 a percepciou interakčného štýlu u vyučujúcich. Tesnosť týchto vzťahov dosahovala strednú úroveň. Každý zo zisťovaných osobnostných faktorov zároveň dokázal významne predikovať percepcie interakčného štýlu učiteľov v niektorom z ôsmich sektorov správania.

Neurotizmus podľa očakávaní štatisticky významne súvisel s percepciou interakčného štýlu učiteľov na škálach neistého, nespokojného a trestajúceho správania, ktoré sa všetky vyznačujú sklonom učiteľa k prejavom odmietania vo vzťahu k študentom. Obdobnú tendenciu k udržiavaniu odstupu od druhých a nadväzovaniu menej blízkych vzťahov udávajú u neurotických ľudí aj Caralis a Haslam (2004) alebo McCroskey, Heisel a Richmond (2001). Tesnosť nami zistených vzťahov naznačila najvyšší sklon neurotických učiteľov práve k percepcii neistoty vo vlastnom správaní sa k študentom, v porovnaní s tým nižšiu tendenciu k vnímaniu trestajúcich prejavov a najnižší sklon k percepcii nespokojnosti v ich interakcii so študentmi. Dôvodom môže byť práve podoba položiek, ktoré sýtia tieto sektory interakčného štýlu. Sektory neistý a trestajúci sú na rozdiel od sektora nespokojný tvorené položkami, ktoré svojim obsahom viac súvisia s neurotickými črtami, najmä s emočnou nestabilitou, horšou kontrolou impulzov a slabším zvládaním záťaže (Ruisel, Halama, 2007): u neistých učiteľov nachádzame okrem samotnej neistoty aj sklony k váhaniu a plachosti, u trestajúcich učiteľov sa vyskytuje najmä časté prežívanie hnevu, jeho slabšia kontrola a vyššia výbušnosť. Oproti tomu je správanie nespokojného učiteľa skôr neprívetivé ako typicky neurotické: často žiakov kritizuje, nie je spokojný s ich vedomosťami a výkonom, býva mrzutý alebo podozrievavý.

Faktor extravenzie bol vo vzťahu k percepcii interakčného štýlu učiteľov na škálach chápaní, nápomocný/priateľský, vedie k zodpovednosti a slobode a organizátor vyučovania. Všetky štyri sektory sú podľa kruhového modelu sýtené ústretovosťou na dimenzii proximity, najviac však prvé dva uvedené z nich. Preto boli pôvodne očakávané len korelácie sektorov chápaní a nápomocný/priateľský s extravenziou, ktoré sa napokon vo výsledkoch aj ukázali ako najsilnejšie. Ani preukázané slabšie korelácie extravenzie so sektormi organizátor vyučovania a vedie k zodpovednosti a slobode však prvotnému predpokladu neodporujú, keďže aj v týchto dvoch spôsoboch učiteľovho správania je ústretovosť zastúpená. Zistenia naznačujú, že učitelia s vyššou mierou extravenzie vnímajú svoje vzťahy so študentmi ako bližšie a pozitívnejšie v zmysle snahy o porozumenie, pomáhanie a priateľského prístupu k študentom, záujmu o ich názory, ktoré sú zohľadňované pri rozhodovaní učiteľa a tendencie naučiť ich preberanú látku čo najlepšie. Podobnú vzťahovú tendenciu extravertov uvádzajú aj Caralis a Haslam (2004).

V prípade faktora otvorenosti sa naše predpoklady nepotvrdili. Očakávané boli jeho korelácie so sektormi s prevládajúcou dominantnosťou učiteľa (organizátor vyučovania a prísny) naznačujúce nadväzovanie asymetrických vzťahov so študentmi, ktoré by mohli byť uprednostňované práve učiteľmi s menšou mierou otvorenosti. Ako totiž uvádzajú Caralis a Haslam (2004), ľudia menej otvorení voči skúsenosti si vo vzťahoch obvykle želajú udržiavanie tradičného rozdelenia statusov, moci a rolí. Zistený však bol negatívny vzťah otvorenosti s percepciou nápomocného/priateľského správania učiteľov, ktoré je sýtené prevládajúcou ústretovosťou nad dominantnosťou. S cieľom zrozumiteľne ho vysvetliť sme sa ešte detailnejšie pozreli na korelácie medzi položkami faktora otvorenosti a hrubého skóre sektora nápomocný/priateľský. Ukázalo sa, že s percepciou predmetného

správania významne negatívne korelovali iba položky „Nerád/a strácam čas denným snením“ a „Keď čítam knihu alebo sa pozerám na umelecké dielo, pociťujem niekedy zimomriavky alebo nadšenie“. Pri zohľadnení týchto informácií by sa dal vzťah medzi otvorenosťou učiteľa a jeho vnímaním nápomocného/priateľského správania (vzhľadom na nižšiu reliabilitu faktora otvorenosti však len s opatrnosťou) interpretovať v zmysle realistikosti a praktickosti konzervatívnejšie založených učiteľov. Tí nemusia nazerať na vyučovací proces nevyhnutne z pohľadu zachovania hierarchie vzťahov, ale môžu svoju prácu vnímať aj reálne a prakticky a jej náplň realizovať užitočnou pomocou žiakom pri osvojovaní si nového učiva.

Prívetivosť bola v negatívnom vzťahu s percepciou odmietavého (neistého, nespokojného, trestajúceho a prísneho) správania sa učiteľa, pozitívne však korelovala aj s vnímaním jeho ústretového (nápomocného/priateľského) správania. Najsilnejšie korelácie boli zistené pre sektory trestajúci a nápomocný/priateľský, slabšie pre sektory neistý, nespokojný a prísny, v tomto poradí. Prívetiví učitelia podľa predpokladov vnímali vo vlastnom správaní sa voči študentom hlavne menej negatívnych emocionálnych prejavov a odmietania a naopak viac náklonnosti a priazne. K podobným zisteniam o charaktere vzťahov prívetivých ľudí dospeli napríklad aj Caralis a Haslam (2004) alebo Kneipp et al. (2010). Významný vzťah prívetivosti s neistým a prísny správaním sme však neočakávali, keďže sa v nich teoreticky predpokladal menší pomer odmietania ako v prípade nespokojného a trestajúceho správania. Keď sa však pozrieme na položky, ktoré sýtia oba sektory, zisteným koreláciám sa dá porozumieť. Prísnosť v hodnotení, vyžadovanie poslušnosti či náročnosť požiadaviek, ako aj neistota v interakcii so študentmi, plachosť a váhavosť neodporujú popisu nízkej prívetivosti, v ktorom nachádzame nielen negatívne správanie sa k druhým, ale aj napríklad vyššiu tendenciu k odstupu od ľudí (Ruisel, Halama, 2007). Očakávaná pozitívna korelácia prívetivosti s chápaním správania učiteľa nebola štatisticky významná, aj keď v tomto sektore ústretovosť dominuje podobne ako aj u nápomocného/priateľského správania. Jej podoba však u chápaného učiteľa spočíva najmä v akceptovaní študentov, tolerantnosti, empatii, ktoré pripomínajú prívetivosť menej výrazne ako správanie učiteľa nápomocného a priateľského, v ktorom sa viac zdôrazňuje jeho aktívna pomoc študentom, priateľský prístup k nim či snaha o udržiavanie pozitívnej atmosféry v triede.

Svedomitosť učiteľa pozitívne korelovala s percepciou správania v sektoroch organizátor vyučovania a nápomocný/priateľský. V negatívnom vzťahu bola s vnímaním neistého správania. Očakávali sme však len koreláciu so sektorom organizátor vyučovania, ktorá napokon bola spomedzi všetkých štatisticky významných korelácií najvyššia. Zrozumiteľne sa ale dajú vysvetliť aj sklony svedomitého učiteľa k percepcii vyššej miery priateľskosti a pomoci a nižšej miery neistoty vo vlastnom správaní, a to práve pomocou jeho významnej tendencie k organizovaniu vyučovania. Správanie v tomto sektore sa totiž vzťahuje hlavne na efektívne riadenie vyučovacej hodiny, primárnym cieľom učiteľa je prebrať nové učivo, jasne ho študentom vysvetliť, sprostredkovať im čo najviac informácií a udržať ich pozornosť a záujem o prezentovanú látku. Učiteľ, ktorému týmto spôsobom záleží na tom, aby študenti učivo pochopili, bude aj viac naklonený pomôcť im s osvojovaním si vedomosti. Jeho schopnosť efektívne riadiť vyučovanie bude zrejme súvisieť aj s menšou neistotou v správaní sa k študentom, čo sa premietne aj do vnímania vlastnej interakcie v priebehu hodiny.

Regresné analýzy zároveň doplnili naše zistenia o poznatky týkajúce sa predikčnej sily osobnostných faktorov Big 5 vo vzťahu k percepcii interakčného štýlu učiteľov. Ukázalo

sa, že učiteľské vnímanie vlastného správania sa na vyučovaní dokázali jednotlivé faktory Big 5 štatisticky významne predikovať v sektoroch organizátor vyučovania, nápomocný/priateľský, chápujúci, neistý a trestajúci.

Neurotizmus učiteľov bol prediktorom pre percepciu ich neistého správania. Zvýšená tendencia učiteľov k vnímaniu neistoty, váhavosti a plachosti vo vlastnom správaní na vyučovaní sa dala na úrovni osobnostných faktorov vysvetliť práve ich sklonom k emočnej nestabilite a s ňou súvisiacou zníženou schopnosťou prispôsobenia sa a zvládania záťažových situácií.

Faktor extravertzie predikoval percepcie interakčného štýlu v sektore chápujúci, v ktorom sa zdôrazňujú tolerancia, akceptácia, empatia, trpezlivosť, pochopenie, dôveryhodnosť učiteľa. Všímanie si uvedených kladných prejavov správania vo vlastnej interakcii so študentmi bolo vysvetlené extravertovaným zameraním vyučujúcich, v rámci ktorého tiež patria sociabilita a kladný vzťah k druhým ku kľúčovým charakteristikám (Ruisel, Halama, 2007).

Prívetivosť učiteľa bola prediktorom jeho percepcie trestajúceho správania. Sklon vyučujúceho k neprijemnému a negatívne správaniu umožnil vysvetliť jeho častejšie vnímanie trestajúcich prejavov vo vzťahu k študentom, ktorými sú najmä prejavovanie negatívnych emócií (hnev a zlosť), netrpezlivosť, pohrdavosť alebo povýšenie.

Faktor svedomitosti predikoval percepciu interakčného štýlu učiteľov v sektore organizátor vyučovania, ktorý sa vyznačuje efektívnym vedením hodiny a zodpovedným plnením pracovných povinností. Prejavy zvýšenej svedomitosti učiteľov – sebakontrola, pevná vôľa, schopnosť plánovať a organizovať, efektívnosť, spoľahlivosť (Ruisel, Halama, 2007) – umožnili spomedzi sledovaných osobnostných faktorov najlepšie vysvetliť ich tendenciu častejšie si vo vlastnej interakcii na vyučovaní všimáť práve formy správania z tohto sektora.

Pre percepciu interakčného štýlu v sektore nápomocný/priateľský boli zistené dva osobnostné prediktory – prívetivosť a otvorenosť. Súhrne je možné povedať, že prívetivosť a nižšia otvorenosť voči skúsenosti vyučujúcich spoločne vysvetľovali ich tendenciu vnímať vo vlastnom správaní sa k študentom častejšie prejavy pomáhania a priateľskosti. Poradie vysvetľujúcich faktorov je pomerne zmysluplné, keďže tento sektor je vyššou mierou vymedzený práve ústretovosťou učiteľa, s ktorou môže v rámci predikcie súvisieť prvý vysvetľujúci faktor prívetivosti. Prispievanie druhého faktora k vysvetleniu variability percepcie nápomocného/priateľského správania môže byť vysvetlené podobne ako v prípade jeho korelácií s týmto sektorom (opäť však s opatrnosťou kvôli nižšej reliabilite faktora), a to praktickosťou konzervatívnejších učiteľov vedúcou k ich snahe vysvetliť študentom učivo tak, aby mu porozumeli a zvládli ho.

Zistenia prezentovaného výskumu však majú predbežný charakter. Predstavujú prvotnú sondu do problematiky osobnostných determinánt percepcie interakčného štýlu u učiteľov, keďže v predmetnej oblasti doteraz neboli realizované takmer žiadne relevantné štúdie. Z tohto hľadiska prinášajú nové poznatky jednak o vzťahoch medzi osobnostnými faktormi a percepciou vlastného interakčného štýlu vyučujúcich, rovnako ako aj o schopnosti faktorov Big 5 predikovať u učiteľov ich vnímanie svojho správania sa na vyučovaní.

Na druhej strane je potrebné poukázať na opatrnosť pri zovšeobecňovaní získaných výsledkov. Dôvodom je predovšetkým malá a málo reprezentatívna vzorka učiteľov, ktorých výber bol založený na dostupnosti a ochote vyučujúcich venovať svoj čas účasti vo

výskume. S tým súvisí potreba overenia platnosti zistení na väčších a reprezentatívnejších vzorkách.

Z hľadiska interpretácie výsledkov bola limitujúcou nižšia reliabilita faktora otvorenosti a sektora vedie k zodpovednosti a slobode, ktorá sa pohybovala na hranici akceptácie.

Je vhodné upozorniť aj na to, že zistenia sa vzťahovali na percepcie interakčného štýlu učiteľov v kontexte ich osobnosti, netýkali sa objektívneho výskytu jednotlivých foriem správania sa vyučujúcich. Nadväzujúce výskumné štúdie by preto mohli vo výskumnom projekte ošetriť aj tento faktor. Takisto by bolo možné rozšíriť poznatkovú bázu v tejto sfére aj o osobnostné determinanty percepcie interakčného štýlu učiteľov na strane žiakov a študentov a o porovnanie osobnostných vlastností determinujúcich percepcie interakčného štýlu medzi učiteľmi a študentmi.

Záver

Zistenia naznačujú, že osobnostné vlastnosti učiteľov v zmysle dimenzií Big 5 ovplyvňujú ich percepciu vlastného interakčného štýlu. Dá sa preto predpokladať, že osobnostná štruktúra učiteľov špecificky súvisí so spôsobom, akým vnímajú svoju interakciu so študentmi na vyučovacej hodine. Niektoré z osobnostných faktorov boli spojené s častejším vnímaním správania sa v sektoroch, ktoré sú menej žiaduce z hľadiska dosahovania vyučovacích cieľov. Výsledky by preto bolo možné využiť najmä v oblasti pracovnej alebo školskej psychológie pri výbere učiteľov, ktorí sú pre výkon tohto povolania osobnostne čo najviac vhodní.

LITERATÚRA

- Brekelmans, M. et al. (2011). Teacher control and affiliation: Do students and teachers agree? *Journal of Classroom Interaction*, (46), 17–26.
- Brekelmans, M., Wubbels, T., van Tartwijk, J. (2005). Teacher–student relationships across the teaching career. *International Journal of Educational Research*, (43), 55–71.
- Caralis, D., Haslam, N. (2004). Relational tendencies associated with broad personality dimensions. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, (77), 397–402.
- den Brok, P. et al. (2002). Diagnosing and improving the quality of teachers' interpersonal behaviour. *The International Journal of Educational Management*, (16), 176–184.
- den Brok, P. et al. (2003). Cultural influences on students' perceptions of videotaped lessons. *International Journal of Intercultural Relations*, (27), 355–374.
- den Brok, P. et al. (2005). The effect of teacher interpersonal behaviour on students' subject-specific motivation. *The Journal of Classroom Interaction*, (40), 20–33.
- den Brok, P. et al. (2009). Perceived teacher-student interpersonal relationships in Dutch multi-ethnic classes. *Educational Research & Evaluation*, (15), 119–135.
- den Brok, P. et al. (2010). The differential effect of the teacher-student interpersonal relationship on student outcomes for students with different ethnic backgrounds. *British Journal Of Educational Psychology*, (80), 199–221.
- den Brok, P., Brekelmans, M., Wubbels, T. (2004). Interpersonal teacher behaviour and student outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, (15), 407–442.
- den Brok, P., Levy, J. (2005). Teacher–student relationships in multicultural classes: Reviewing the past, preparing the future. *International Journal of Educational Research*, (43), 72–88.
- Evans, H., Fisher, D. (2000). Cultural differences in students' perceptions of science teachers' interpersonal behaviour. *Australian Science Teachers Journal*, (46), 9–17.

- Fisher, D., Waldrup, B., den Brok, P. (2005). Students' perceptions of primary teachers' interpersonal behavior and of cultural dimensions in the classroom environment. *International Journal of Educational Research*, (43), 25–38.
- Gavora, P., Mareš, J., den Brok, P. (2003). Adaptácia Dotazníka interakčného štýlu učiteľa. *Pedagogická revue*, (55), 126–145.
- Heisel, A. D., la France, B. H., Beatty, M. J. (2003). Self-reported extraversion, neuroticism, and psychoticism as predictors of peer rated verbal aggressiveness and affinity-seeking competence. *Communication Monographs*, (70), 1–15.
- Kneipp, L. B. et al. (2010). The impact of instructor's personality characteristics on quality of instruction. *College Student Journal*, (44), 901–905.
- Kokkinos, C. M., Charalambous, K., Davazaglou, A. (2010). Primary school teacher interpersonal behavior through the lens of students' Eysenckian personality traits. *Social Psychology of Education*, (13), 331–349.
- Lapointe, J. M., Legault, F., Batiste, S. J. (2005). Teacher interpersonal behavior and adolescents' motivation in mathematics: A comparison of learning disabled, average, and talented students. *International Journal of Educational Research*, (43), 39–54.
- Levy, J. et al. (1997). Language and cultural factors in students' perceptions of teacher communication style. *International Journal of Intercultural Relations*, (21), 29–56.
- McCroskey, J. C., Heisel, A. D., Richmond, V. P. (2001). Eysenck's BIG THREE and communication traits: Three correlational studies. *Communication Monographs*, (68), 360–366.
- Negovan, V., Raciuc, A., Vlad, M. (2010). Gender and school – related experience differences in students' perception of teacher interpersonal behavior in the classroom. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (5), 1731–1740.
- Ruisel, I., Halama, P. (2007). *NEO päťfaktorový osobnostný inventár*. Praha: Testcentrum.
- Van Petegem, K. et al. (2005). Relationships between teacher characteristics, interpersonal teacher behaviour and teacher wellbeing. *The Journal of Classroom Interaction*, (40), 34–43.
- Van Petegem, K. et al. (2007). Student perception as moderator for student wellbeing. *Social Indicators Research*, (83), 447–463.
- Van Petegem, K. et al. (2008). The influence of student characteristics and interpersonal teacher behaviour in the classroom on student's wellbeing. *Social Indicators Research*, (85), 279–291.
- Van Tartwijk, J. et al. (1998). Students' perceptions of teacher interpersonal style: The front of the classroom as the teacher's stage. *Teaching and Teacher Education*, (14), 607–617.
- Wubbels, T., Brekelmans, M. (2005). Two decades of research on teacher–student relationships in class. *International Journal of Educational Research*, (43), 6–24.

THE BIG 5 PERSONALITY DIMENSIONS AS DETERMINANTS OF TEACHERS' PERCEPTIONS OF THEIR INTERPERSONAL STYLE

M. KÖVEROVÁ

ABSTRACT

The text focuses on the Big 5 personality dimensions as determinants of teachers' perceptions of interpersonal teacher behaviour. The objectives of the research were to explore the relationships between the Big 5 personality dimensions and teachers' perceptions of interpersonal teacher behaviour, and to examine the predictive utility of the Big 5 personality dimensions on teachers' perceptions of their interpersonal behaviour. The Questionnaire on teacher interaction and the NEO – Five Factor Inventory were used to collect data. 47 secondary school teachers (28 women, 19 men) aged 30–62 participated in the research. The results show links between the Big 5 personality dimensions and teachers' perceptions of their interpersonal behaviour. They also refer to a potential of Big 5 personality dimensions to predict teachers' perceptions of their interpersonal behaviour.

Keywords: teacher interpersonal behaviour, teachers' perceptions, Big 5, teaching process, Slovakia

PERSÖNLICHKEITSAKTOREN DES BIG 5 ALS DETERMINANTEN DER PERZEPTION DES INTERAKTIONSSTYL BEI LEHRERN

M. KÖVEROVÁ

ABSTRAKT

Das Thema des Beitrags sind Big 5 Persönlichkeitsdimensionen als Determinanten der Wahrnehmung des Interaktionsstyl bei Lehrern. Ziel der Forschung war es, die Beziehungen zwischen den Big 5 Persönlichkeitsdimensionen und der Wahrnehmung der eigenen Interaktionsweise des Lehrers zu erkunden. Es wurde auch die prädiktive Benutzung von Big 5 Persönlichkeitsdimensionen für die Wahrnehmung des interaktionellen Lehrerverhaltens zu untersuchen. Zur Datensammlung wurden ein Fragebogen zur Lehrer-Interaktion und ein NEO – Fünf-Faktoren-Inventar verwendet. 47 Lehrer (28 Frauen, 19 Männer) im Alter von 30 bis 62 nahmen an der Forschung teil. Die Ergebnisse zeigten Assoziationen zwischen Big 5 Persönlichkeitsdimensionen und der Wahrnehmung des Interaktionsverhaltens. Es gibt die Möglichkeit, aufgrund der Big 5 Persönlichkeitsdimensionen die Wahrnehmung des interaktionellen Verhaltens bei Lehrern vorherzusagen.

Schlüsselwörter: Interpersonales Verhalten, Lehrerbewertung, Big 5, Edukationsprozess, Slowakei

Mgr. Miroslava Köverová pôsobí ako interná doktorandka na Katedre psychológie FF Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, e-mail: miroslava.koverova@gmail.com.